

LATVIJAS ZINĀTNIĒKU LĪDZDALĪBA KARNAKAS TEMPLŪ IZPĒTĒ

Tēzes ziņojumiem LZA Senātā 2004. gada 8. jūnijā

Jānis Klētnieks,

Rīgas Tehniskās universitātes Būvniecības fakultātes docents

Seno Tēbu Karnakas tempļu ansamblis pie tagadējās Luksoras ir viens no ievērojamākiem vēstures pieminekļiem pasaulē, kas saglabājies no Senās Ēģiptes Vidējās un Jaunās valsts laikmeta (21.–11. gs. p. Kristus). Tempļu ansamblis aptver ap 100 ha lielu teritoriju, kur atrodas desmit lielāki tempļi ar pagalmiem, masīviem piloniem, apjomīgām kolonnām, obeliskiem, dievu un valdnieku skulptūrām, sienu bareļiem, hieroglifu uzrakstiem. Tempļi būvēti, postīti, pārbūvēti, paplašināti gandrīz 1500 gadu ilgā periodā un veltīti tēbiešu galveno dievu triādei: Amonam-Ra, Mutai un Honsam. Pirmais latviešu pētnieks ēģiptoloģijā bija prof. Francis Balodis (1882–1947). Viņš publicēja virkni darbu par seno ēģiptiešu mākslu un vēsturi. Viens no plašākiem pētījumiem bija par faraona Ehnatona mākslas reformu (*Echnatons Kunstreform*, 1928). F. Balodis kopā ar V. Ģinteru 1937. g. piedalījās Tautu Savienības intelektuālās kopdarbības institūta konferencē Kairā un iepazinās ar Karnakas tempļu izpētes problēmām: arheoloģisko pieminekļu aizsardzību, dokumentēšanu, saglabāšanu un citiem jautājumiem, kas aktuāli joprojām. Otrais pasaules karš uz ilgiem gadiem pārtrauca tālākos pētījumus ēģiptoloģijā.

1998. g. UNESCO Pasaules mantojuma centra eksperts, franču arhitekts Bruno Delandes (*Deslandes*) rosināja Latvijā organizēt izstādes un pētniecības programmas, lai iepazīstinātu sabiedrību ar jaunākajiem pētījumiem ēģiptoloģijā. Rīgas Ārzemju mākslas muzejs sadarbībā ar Luvras muzeja Senās Ēģiptes departamentu realizēja vairākas izstādes (2000–2001) un Rīgā eksponēto mūmiju izpēti ar kompjūtertomogrāfiju.

2001. g. sadarbībā ar Francijas–Ēģiptes

Karnakas pētījumu centru (prof. Dr. N. Grimals, Dr. Fr. Laršē). tika izveidota Latvijas zinātniskā ekspedīcija Karnakas tempļu izpētes atbalstam: "*Mission Scientifique Lettone d'assistance aux recherches sur les temples de Karnak*" un izstrādāta zinātniskā programma Karnakas tempļu 7. un 8. piona fotogrammetriskai uzņēmīšanai un epigrāfijas dokumentēšanai. Pētījumu programmu akceptēja Ēģiptes Senatnes Augstākā padome un tā saņēma Francijas Ārlietu ministrijas, kā arī Ēģiptes iestāžu atbalstu.

Pirmā ekspedīcija Karnakā strādāja 10 dienas (2002. g. 4.–14. febr.). Tajā piedalījās: RTU docents J. Klētnieks, asistents M. Kaļinka, arheologs M. Lūsens, ģeogrāfe B. Ziemele. Ekspedīcija veica 7. piona telpiskā stāvokļa un sienu epigrāfijas dokumentēšanu ar digitālās fotogrammetrijas metodēm. Iegūtie rezultāti uzlaboja un papildināja Karnakas tempļu ansambļa informatīvo sistēmu, kas nepieciešama zinātniskajiem pētījumiem un pilonu rekonstrukcijai. Ekspedīcija arī apliecināja latviešu speciālistu prasmi pielietot modernās tehnoloģijas arheoloģijas pieminekļu izpētē un saglabāšanā, kas pavēra ceļu turmākajiem pētījumiem. Otra ekspedīcija š. g. martā bija organizēta ēģiptiešu pieminekļu aizsardzības speciālistu iepazīstināšanai ar trīsdimensiju lāzerskenēšanas tehnoloģiju (*Callidus*). Eksperimentālajos uzņēmumos Karnakā kopā ar Vācijas speciālistiem no Latvijas puses piedalījās B. Delandes, M. Kaļinka un kinorežisors R. Pipars. Ekspedīcija dokumentēja 8. piona telpisko stāvokli un Bab-Al-Futuh vārtus Kairas vecpilsētā. Saskaņota arī atļauja turpmākajiem pētījumiem Karnakas tempļu kompleksā.